

سال دوم، شماره دوم (پیاپی ۶)، پاییز ۱۴۰۳

فهرست چکیده‌های فارسی

اپیدمی تنهایی و الهیات اسلامی «آنس»: بازسازی هویت جمعی در جوامع اتمیزه
شده ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

بهزاد عطاران

واگذاری صلاحیت شبه‌قضایی و حق دسترسی به دادگستری: تحلیل انتقادی رأی
وحدت رویه شماره ۷۸۶ هیأت عمومی دیوان عالی کشور درباره آرای شورای
انتظامی سازمان نظام مهندسی ساختمان ERROR! BOOKMARK NOT

DEFINED.

سیدحسن حسینی

تاب‌آوری و پرورش خویشتن: خوانشی معاصر از منازل‌السائرين خواجه عبدالله
انصاری ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

سیدعلی مستجاب الدعواتی

لزوم رعایت مصلحت موکل در وکالت از منظر فقه شیعه
ERROR!

BOOKMARK NOT DEFINED.

مهناز ابراهیمی

هینت‌های مذهبی زنانه، کارکردهای اجتماعی، یزد، کارکردگرایی، سرمایه اجتماعی،
جامعه مدنی مذهبی ۵

مجید کاشانی، امیر مسعود، امیر مظاهری، محمد حسن زارعیان بغداد آبادی

جلوه‌های همزیستی مسالمت‌آمیز در زیارت اربعین: مطالعه‌ای تحلیلی بر اساس
اصول نظریه مدینه فاضله ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

علی رضا پریزن، حسن خوش چشم آرانی

اپیدمی تنهایی و الهیات اسلامی «اُنس»: بازسازی هویت جمعی در جوامع اتمیزه شده

بهزاد عطاران^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۲۹

چکیده

جوامع مدرن با وجود توسعه ارتباطات دیجیتال، گرفتار بحران وجودی «اپیدمی تنهایی» و اتمیزاسیون اجتماعی شده‌اند. در حالی که جامعه‌شناسی و روان‌شناسی سکولار غالباً این بحران را از طریق مدیریت سرمایه اجتماعی یا مداخلات بالینی بررسی می‌کنند، پژوهش حاضر با هدف ارائه یک جایگزین بنیادین، به تبیین مفهوم اسلامی «اُنس» می‌پردازد. این مقاله با روش توصیفی-تحلیلی و رویکرد پدیدارشناسانه، ضمن نقد ساختارگرایانه «مدرنیته سیال» و «پارادوکس اتصال»، متون اصیل کلامی و روایی را واکاوی می‌کند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که در هستی‌شناسی اسلامی، انسان موجودی ذاتاً پیوندجو است و پارادایم «اُنس» در دو لایه به هم پیوسته عمل می‌کند: لایه عمودی (اُنس با حق به مثابه لنگرگاه عاطفی) و لایه افقی (اخوت، تکافل اجتماعی و فیزیkalیته مناسب). اسلام با نفی عوامل بیگانه‌ساز (مانند سوءظن و غیبت) و تأکید بر «حضور بدن‌مند» در برابر سطحی‌سازی فضای سایبر، خلأ وجودی انسان را پر می‌کند. در نتیجه، الهیات اُنس با ارائه مدل‌های عملیاتی نظیر احیای کارکرد مسجد به عنوان «فضای سوم»، اخلاق همسایگی و روان‌درمانی معنوی، نوعی «امنیت هستی‌شناختی» پایدار خلق می‌کند که فراتر از راهکارهای تقلیل‌گرایانه، هویت جمعی را در محیط‌های شهری معاصر بازسازی می‌نماید.

کلیدواژه‌ها

اپیدمی تنهایی، الهیات اسلامی، اُنس، جوامع اتمیزه شده، اخوت.

۱. مربی گروه الهیات، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. (behzadattaran@pnu.ac.ir)

واگذاری صلاحیت شبه قضایی و حق دسترسی به دادگستری: تحلیل انتقادی رأی وحدت رویه شماره ۷۸۶ هیأت عمومی دیوان عالی کشور درباره آرای شورای انتظامی سازمان نظام مهندسی ساختمان

سیدحسن حسینی^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۲۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۰۷

چکیده

شورای انتظامی سازمان نظام مهندسی ساختمان به موجب قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان، مرجع رسیدگی به تخلفات انتظامی اعضای سازمان است. با وجود آنکه این شورا از حیث ساختار سازمانی خارج از تشکیلات قوه قضائیه قرار دارد و اعضای آن واجد جایگاه قضایی نیستند، قانون‌گذار آرای آن را «قطعی و لازم‌الاجرا» اعلام کرده است. برداشت از مفهوم «قطعی» در ماده ۲۴ قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان، اختلاف نظرهایی را در رویه قضایی ایجاد کرده و نهایتاً به صدور رأی وحدت رویه شماره ۷۸۶ مورخ ۱۳۹۸/۱۰/۲۴ هیأت عمومی دیوان عالی کشور انجامیده است. بر اساس این رأی، آرای شورای انتظامی سازمان نظام مهندسی قابل اعتراض در دادگاه‌های عمومی نیست. پژوهش حاضر با روش توصیفی - تحلیلی و با بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای، قوانین، رویه قضایی و دکترین حقوق عمومی، مبانی استدلال رأی وحدت رویه یادشده را مورد بررسی قرار می‌دهد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که تفسیر هیأت عمومی دیوان عالی کشور از اطلاق واژه «قطعی» محل تأمل است؛ زیرا قطعیت پیش‌بینی‌شده در ماده ۲۴ قانون نظام مهندسی الزاماً به معنای نفی هرگونه نظارت قضایی نیست و می‌تواند صرفاً ناظر بر پایان رسیدگی در سلسله‌مراتب انتظامی سازمان باشد. همچنین با توجه به اصول ۳۴، ۱۵۹ و ۱۷۳ قانون اساسی، حق دادخواهی و اصل نظارت قضایی بر تصمیمات مراجع دارای صلاحیت عمومی یا اختصاصی اقتضا می‌کند که امکان بررسی قضایی تصمیمات این شورا، دست‌کم از حیث رعایت قانون، صلاحیت مرجع، تشریفات اساسی دادرسی و عدم تجاوز از حدود اختیارات، مورد توجه قرار گیرد. بر همین اساس، مقاله پیشنهاد می‌کند که از طریق اصلاح قانون یا بازنگری در رویه قضایی، وضعیت نظارت قضایی بر آرای شورای انتظامی به نحو روشن و منطبق با اصول قانون اساسی تعیین شود.

کلیدواژه‌ها

تجربه عرفانی، تصوف، فلسفه، محمود شبستری

۱. گروه حقوق، واحد رامهرمز، دانشگاه آزاد اسلامی، رامهرمز، ایران. (نویسنده مسئول)

(s.h.hoseyni@iau.ac.ir)

تاب‌آوری و پرورش خویشتن: خوانشی معاصر از منازل السائرین خواجه عبدالله انصاری

سیدعلی مستجاب الدعواتی^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۱۹

چکیده

روانشناسی معاصر مجموعه گسترده‌ای از پژوهش‌ها را در زمینه تاب‌آوری و بهزیستی روان‌شناختی فراهم آورده است؛ با این حال، این ادبیات به‌ندرت با منابع کلاسیک اسلامی در حوزه تربیت و سلوک معنوی وارد گفت‌وگو شده است. مقاله حاضر خوانشی معاصر از کتاب منازل السائرین، نوشته خواجه عبدالله انصاری (درگذشته ۴۸۱ هجری قمری/ ۱۰۸۹ میلادی) ارائه می‌دهد. این اثر، متنی بنیادین در تصوف عملی است که در قالب توالی منظمی از «منازل» (مقامات سلوک)، فرایند دگرگونی درونی سالک را ترسیم می‌کند. این مطالعه، به‌جای آنکه متن را صرفاً سندی عرفانی و اعتقادی در نظر بگیرد، در پی پاسخ به این پرسش است که منازل السائرین چه منابع و ظرفیت‌هایی برای فهم تاب‌آوری، تنظیم هیجان و معناسازی در رویارویی با ناملازمات عرضه می‌کند. با به‌کارگیری روش «نگاشت مفهومی» که منازل کلاسیک را در گفت‌وگو با سازه‌های روان‌شناسی تاب‌آوری (از جمله ارزیابی مجدد شناختی، تحمل پریشانی، کانون کنترل و رشد پس از آسیب) قرار می‌دهد، مقاله استدلال می‌کند که طرح‌واره انصاری یک مدل ضمنی از سرسختی روان‌شناختی را شکل می‌دهد که بر پایه توکل، صبر و معنای برآمده از امر متعالی استوار است. توجه ویژه‌ای به منزل «صبر» به‌مثابه پیش‌درآمدی بر نظریه معاصر تاب‌آوری معطوف شده، و همچنین به منازل پیشرفته‌تری چون «محبت» و «بقا»، به‌عنوان منابعی برای معناسازی فراتر از بهزیستی لذت‌گرایانه. مقاله در پایان، ضمن بررسی کاربست‌ها و محدودیت‌های این مدل در مشاوره دینی و عرصه سلامت روان، نسبت به خلط مفهوم تسلیم معنوی با انفعال ناسازگارانه یا «میان‌بر معنوی» هشدار می‌دهد. این مطالعه گامی در مسیر گفت‌وگویی نوظهور میان سنت‌های تأملی و مراقبه‌ای اسلامی و روان‌شناسی مثبت‌گرا محسوب می‌شود.

کلیدواژه‌ها

منازل السائرین، تاب‌آوری، روانشناسی اسلامی، بهزیستی معنوی، معناسازی

۱. گروه فلسفه و عرفان اسلامی، دانشکده ادیان و معارف اسلامی، دانشگاه بین‌المللی مذاهب اسلامی، تهران، ایران (mostajab@mazaheb.ac.ir)

لزوم رعایت مصلحت موکل در وکالت از منظر فقه شیعه

مهناز ابراهیمی^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۰۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۷/۲۷

چکیده

نهاد وکالت از منظر فقه شیعه، بر پایه اصول اخلاقی و شرعی استوار است که رعایت مصلحت موکل را به عنوان یکی از الزامات اصلی آن برجسته می‌سازد. این اصل نه تنها به حفظ حقوق کمک می‌کند، بلکه در اجرای عدالت و انصاف در نظام حقوقی نقش مهمی را ایفا می‌نماید. پژوهش حاضر با هدف تبیین رعایت مصلحت موکل و تحلیل فقهی-حقوقی آن صورت گرفته است. روش تحقیق، توصیفی-تحلیلی و یافته‌ها نشان می‌دهد که فقهای شیعه مصلحت موکل را رکنی بنیادین در عقد وکالت دانسته و وکیل را ملزم به رعایت آن در تمام تصرفات و اعمال خود می‌دانند. مصلحت در این دیدگاه، شامل جلب منفعت و دفع ضرر برای موکل است و عدم التزام به آن می‌تواند به ضمان وکیل یا عدم نفوذ اعمال وی منجر شود. نتیجه‌گیری پژوهش حاکی از آن است که اگر این اصل رعایت گردد، اعتماد عمومی به نهاد وکالت را تقویت نموده و جایگاه وکیل را به عنوان امین و نایب موکل تثبیت می‌کند. پیشنهاد می‌شود با آموزش وکلا و تنظیم مقررات دقیق‌تر مبتنی بر اصول فقهی، به صورت الزامی باشد تا عملکرد حرفه‌ای در این نهاد جهت عدالت اجتماعی بهبود یابد.

کلیدواژه‌ها

مصلحت موکل؛ وکالت؛ فقه شیعه؛ امانتداری؛ عدالت

۱. دکتری فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه پیام نور قم (mahnaz141200@gmail.com)

بررسی مقوله یادگیری بر پایه فلسفه صدرایی

مجید کاشانی^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۱۱

امیر مسعود امیر مظاهری^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۷/۲۱

محمد حسن زارعیان بغداد آبادی^۳

چکیده

هدف این مقاله، شناسایی و تحلیل کارکردهای اجتماعی هیئت‌های مذهبی زنان در یزد است. پژوهش با رویکرد کیفی و روش تحلیل محتوای استقرایی انجام شد. جامعه مورد مطالعه شامل زنان فعال در هیئت‌های مذهبی زنانه شهر یزد بود و نمونه پژوهش شامل ۳۲ نفر از این زنان بود که با روش نمونه‌گیری هدفمند و با راهبرد حداکثر تنوع انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته گردآوری و در پنج مرحله تحلیل شد. یافته‌ها پنج کارکرد اصلی را نشان داد: فرهنگی-آموزشی (کلاس‌های قرآن، خیاطی، احکام)، خیریه-حمایتی (کمک به نیازمندان، جهیزیه، آزادی زندانیان)، مشاوره-توانمندسازی (حل مشکلات خانوادگی، کارآفرینی)، اجتماعی-خدماتی-تفریحی (سفرهای زیارتی، صندوق قرض‌الحسنه) و سیاسی (حضور در راهپیمایی‌ها، انتخابات، حمایت از جبهه، حضور در میدانهای شهر). این یافته‌ها در چارچوب سه نظریه تفسیر شده است: کارکردگرایی (به عنوان کارکردهای آشکار و پنهان)، سرمایه اجتماعی (به عنوان شبکه‌های اعتماد و همکاری) و جامعه مدنی مذهبی (به عنوان نهادهای واسطه مستقل از دولت). نتیجه اینکه هیئت‌های مذهبی زنان در یزد به نهادهای اجتماعی چندکارکردی تبدیل شده‌اند که نیازهای متنوع فرهنگی، اقتصادی، روانی، اجتماعی و سیاسی زنان را پاسخ می‌دهند.

کلیدواژه‌ها

هیئت‌های مذهبی زنانه؛ کارکردهای اجتماعی؛ یزد؛ کارکردگرایی؛ سرمایه اجتماعی

۱. گروه علوم اجتماعی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
(fahmm@yahoo.com)

۲. گروه علوم اجتماعی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
(a.amirmazaheri@gmail.com)

۳. گروه علوم اجتماعی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
(zareian53@gmail.com)

جلوه‌های همزیستی مسالمت‌آمیز در زیارت اربعین: مطالعه‌ای تحلیلی بر اساس اصول نظریه مدینه فاضله

علی رضا پریشان^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۲۳

حسن خوش چشم آرانی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۲۳

چکیده

زیارت اربعین پدیده‌ای دینی با ابعاد گسترده اجتماعی و اخلاقی است که وضعیت جمعی کم‌نظیری را بر پایه هماهنگی، انضباط رفتاری و تعامل مثبت انسانی میان میلیون‌ها زائر با پیشینه‌های گوناگون شکل می‌دهد. این رویداد از نظر فکری هنگامی اهمیت بیشتری می‌یابد که در پرتو مفهوم مدینه فاضله مورد توجه قرار گیرد؛ مفهومی که تصویری فلسفی از جامعه‌ای ارائه می‌دهد که روابط میان اعضای آن بر اساس ارزش‌های والا و اهداف مشترک سامان می‌یابد. بر این اساس، پژوهش حاضر مهم‌ترین جلوه‌های همزیستی مسالمت‌آمیز در زیارت اربعین را تحلیل می‌کند و پیوند آن‌ها با اصول مدینه فاضله را نشان می‌دهد تا چگونگی تبدیل ارزش‌های معنوی به رفتارهای اجتماعی عینی و زنده روشن شود. این پژوهش با روش توصیفی - تحلیلی انجام شده است و پدیده مورد نظر را در چارچوب ارزش‌های مرتبط با مدینه فاضله تبیین می‌کند. یافته‌ها نشان می‌دهد که زیارت اربعین الگویی جامع از همزیستی مسالمت‌آمیز را شکل می‌دهد که بر منظومه‌ای اخلاقی استوار است و با اصول مدینه فاضله همخوانی دارد. احترام متقابل در رفتار منضبط زائران و تحت تأثیر قداست این رویداد نمود می‌یابد و وحدت برادرانه نیز با کمرنگ شدن تفاوت‌های قومی و اجتماعی در پرتو پیوندی معنوی شکل می‌گیرد. ایثار و همبستگی اجتماعی در قالب‌هایی کم‌نظیر از بخشنده‌گی و ازخودگذشتگی نمایان می‌شود و همکاری نیز بر پایه ارزش‌ها، نه منافع فردی، صورت می‌گیرد. پاکی فکری نیز به صفای آگاهی کمک می‌کند و آگاهی جمعی، زمینه خودسامان‌دهی حرکت زائران را فراهم می‌سازد. افزون بر این، پیوند معنوی و برادری انسانی، روابط میان افراد را بر اساس مشارکت در معنا و هدف استوار می‌کند. در مجموع، تجربه اربعین به تصویری از جامعه فاضله نزدیک می‌شود؛ جامعه‌ای که در آن اخلاق و ارزش‌ها بر منافع فردی تقدم دارند.

کلیدواژه‌ها

معنویت، همزیستی مسالمت‌آمیز؛ نظریه مدینه فاضله؛ رفتار جمعی؛ زیارت اربعین

۱. دانشجوی دکتری زبان و ادبیات عربی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

(al-perizan@stu.scu.ac.ir)

۲. عضو هیات علمی گروه تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی و ادیان، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

(hassan.arani@pnu.ac.ir)